CYPRUS INTERNATIONAL UNIVERSITY
ULUSLARARASI KIBRIS ÜNİVERSİTESİ

DOI: 10.22559/folkloredebiyat.2017.68

folklor/edebiyat, cilt:24, sayı:93, 2018/1

# SAMİM KOCAGÖZ'ÜN ISLAK EKMEK OYUNU ÜZERİNE BİR İNCELEME

## AN INVESTIGATION ON SAMIM KOCAGOZ'S "ISLAK EKMEK" PLAY

**Songül Taş***

***ABSTRACT***

In this study, which handles the theater play called "Islak Ekmek" written by Samim Kocagöz by structural analysis, the human and life reality reflected in the works of art created by the artist's eye and sensitivity is emphasized. The local theme of the play is about poverty of people trying to live in a dump in İzmir and the destruction of childlessness for a woman. The universal theme of the play is the hope of getting rid of hunger and the honesty of person towards himself. The author exhibits the drama of the people who are ignored in big cities and who disappear among the trash. The most important element of the play is the "bread loaf" that one of the dump residents brings under his arm. The people who stand out in the play will one by one eat this bread by wetting it. The broken pot, mug and water are also important in displaying the dimensions of the hunger. The author created characters which are as credible as real life ones. Against all odds, the people in the play who behave in accordance with their personalities, who are oppressed between the inner world and the social conditions embody the difficulty of trying to keep alive in the slum. The knot is created where people who have lost their faith in all values of life will enter into the effort of resurrection or not. Two parties, who want to take advantage of the dump, clash. One is the municipal officials who are reflected as authoritative , the people from the lowest segment who are perceived as official and authoritative, and the other party is the low class people who live in the slum, who live with whatever they can find out of garbage and

* Prof. Dr. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi. songul.tas@inonu.edu.tr

who struggle with hunger. It is noteworthy that the backward-looking "reflection" based on a mimesis which is is taken as a basis in the play, infertility and the state of childlessness is also emphasized in the background as one of the most important problems of women . The elements that provide the action in the "Islak Ekmek" play where effort of hungry people expelled from the society to exist and hold in the face of the cruel living conditions are given together with curse and Argo so as to implicate a subculture language.

**Keywords:** Wet Bread; play; theater; Samim Kocagöz

***ÖZET***

Samim Kocagöz'ün "Islak Ekmek" adlı tiyatro eserini yapısal çözümleme ile ele alan bu çalışmada, sanatçı gözü ve duyarlığı ile oluşturulan sanat eserlerinden yansıyan insan ve hayat gerçeği üzerinde durulmuştur. Mahalli teması İzmir'de bir çöplükte yaşamaya çalışan insanların sefaleti, çocuksuzluğun kadın için yarattığı yıkım olan eserde, evrensel tema açlık, açlıktan kurtulmaya dair umut ve insanın kendine dürüst olmasıdır. Yazar, büyük şehirlerin görmezden gelinen ve çöp yığını arasında kaybolan insanlarının dramını sergiler. Eserdeki en önemli unsur, çöplük sakinlerinden birinin kolunun altında getirdiği "somun ekmek"tir. Eserde öne çıkan kişiler sırayla bu kupkuru ekmeği ıslatarak yiyecektir. Kırık testi, maşrapa ile su da açlığın boyutlarını sergilemede önemlidir. Yazar, gerçek hayattaki benzerleri kadar inandırıcı kişiler oluşturmuştur. Her duruma karşı, kişiliklerine uygun davranışlar sergileyen, iç dünyaları ile toplumsal şartların arasında ezilmiş oyun kişileri, arka mahallelerde, çöplüklerde yaşama tutunmaya çalışmanın zorluğunu somutlaştırır. Hayata dair bütün değerlere karşı inançlarını yitiren insanların yeniden can bulma çabasına girip giremeyecekleri düğümü oluşturur. Çöplükten medet uman iki kesim çatışır. Biri belediye görevlileri ki onlar resmiyet ve otorite olarak sezdirilir, diğeri de oyunun merkezinde yer alan yaşamlarını çöplükten bulabildiklerine borçlu olan, açlıkla boğuşan en alttaki kesimden insanlardır. Gerçeğe bağlı, yani mimesise dayalı bir yansılamanın esas alındığı oyunda, geri planda kadının önemli sorunlarından "kısır" olma hâli, "çocuksuzluk" temi de dikkati çeker. Toplum dışına itilmiş aç insanların var olma, acımasız hayat şartları karşısında tutunma çabasını sergileyen "Islak Ekmek"te aksiyonu sağlayan unsurlar, bir alt kültür dilini sezdirici biçimde argo ve küfürle iç içe verilir.

**Anahtar Kelimeler**: Islak Ekmek; oyun; tiyatro; Samim Kocagöz

## Giriş

Samim Kocagöz, elli yılı aşkın sanat hayatında yüz kırk sekiz hikâyeden oluşan on iki hikâye kitabı, on iki roman, inceleme, makale ve anı türlerinde birer eser olmak üzere toplam yirmi yedi eser kaleme almıştır. Kocagöz, bu türler dışında oyunlar da yazmıştır. Oyunların yayımlanması ve sahneye konulması konusunda fazla imkân bulunamadığından bu yönü arka planda kalmıştır (Taş 1996).

Oyun yazarlığının geçmişi, çocukluk yıllarına kadar gitmektedir (Kocagöz 1989: 252). Oyun yazma hevesi, ilkokulu bitirdiği sıralarda ortaya çıkar. "1947'lerde ciddi ciddi oyun yazmaya başladım." (1989: 253) diyen Kocagöz'ün ilk olarak "Sayılı Günler" adlı oyunu, 1956 yılında Avni Dilligil yönetiminde, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Gençlik Tiyatrosu tarafından sahneye konulmuştur. (Akis 1956, Aksal 1956, Boduroğlu 1956, Ediz 1956, Güvemli 1956, Hafta 1956, Ses 1956, Son Posta 1956, Talebe Dünyası

1956, Varlık 1956, Yeditepe 1956). Yaşlı Kız adlı kısa oyunu da Türk Dili dergisinin, kısa oyunlar özel sayısında yayımlanmıştır (Kocagöz 1969: 488- 497).

Kocagöz'ün yazdığı oyunlar yayımlanmadığı ve sahnelenme fırsatı bulamadığı için tiyatro alanını bıraktığı düşünülmüştür. (Alangu 1965, 330; TDEA 1982: 378). Oyunlarını yayımlamaktan çok "sahnelemek için" (Taş 1995b: 16- 17) yazdığını belirten Kocagöz, oyun yazarlığını bırakmadığını, Kalpaklılar romanının oyunlaştırılması da dâhil toplam on oyunu bulunduğunu belirtmiştir. Kocagöz'ün oyunları, şu şekilde sıralanabilir: *Fatih Sultan Mehmet, Aramızda Biri Var, Islak Ekmek (Çöplük), Sarı Zarf, Sayılı Günler, Sırmalı Çıkmazı, Soğan Başı (Komedi), Yaşlı Kız, Yedi Uyur.*

İzmir Açık Hava Tiyatrosu›nda temsiller vermek için Devlet Tiyatrosu ile İzmir›e giden yönetici- rejisör Mahir Canova, Samim Kocagöz›den sahnelenmek üzere oyun ister. Kocagöz de "Çöplük" adlı yeni oyununu verir. Mahir Canova oyunu okur. Teknik bakımdan bazı düzeltmeler yaparlar. Adını da "Islak Ekmek" olarak değiştirirler. Mahir Canova, Kocagöz›e oyunu Cüneyt Gökçer›e vermesini, sahnelemek istediğini söyler. Kocagöz, oyunu Gökçer›e verir. Fakat bu oyundan da bir sonuç alınamaz. Yazar, aynı oyunu bir de Yıldız Kenter›e okutur. O da yazdığı mektupla, "aman, bu oyundaki kadın, o denli düşkün ki, ben nasıl oynarım..." gibi ifadeler kullanır. (Taş 1995a: 43- 47).

1963 yılında yazılmış olan "Islak Ekmek" oyununun galası yazarın ölümünden on dört yıl sonra 5 Mart 2007 tarihinde, İzmir Devlet Tiyatrosu Konak Sahnesi'nde yapılır (kentyasam.com; radikal.com). Tayfun Orhon'un yönettiği; Murat Çobangil, Hülya Böceklioğlu, Türker Şenyiğit, Sadık Yağcı, Devrim Akkaya, Birsel Aygün'ün rol aldığı oyunda, dekor tasarımı, Candan Günay; kostüm tasarımı, Yıldız İpeklioğlu; ışık tasarımı da Kemal Gürgün tarafından yapılmıştır. (devtiyatro.gov.tr).

Manisa Belediyesi Şehir Tiyatrosu da Mart ve Nisan 2011 tarihlerinde oyunu sahneye taşır. Tayfun Şengöz'ün yönettiği oyunda, Cemil Şen, Servet Şencel, Ahmet Uğur Say, Bartu Kaan Şensoy, Tuğrul Örman ve Derya Bozdoğan rol alır (haberler.com; cumhuriyetarsivi.com).

Hayat şartları ile en temel güdüleri arasında bocalayan insanların dramını yansıtan oyun, çöplükte var olmaya çalışan insanların trajik hikâyeleri ile en zor 'an'lardan kesitleri sahneye taşır ve yalnızlığın, çaresizlik ve yoksulluğun yansılaması olarak belirir. Hem kültür hem de ekonomi bakımından alt seviyeyi temsil eden insanların sesini duyuran oyun, Kocagöz'ün toplumsal sorunlara karşı hassasiyetini sergiler.

**Öz ve Biçim**

Açlık, sefalet, terk edilmişlik, köyden kente göç ve gecekondulardaki yaşam Kocagöz'ün *"Sırmalı Çıkmazı" (Kocagöz 1941), "Gecekondu" (Kocagöz 1951a), "Kuru Fasulye" (Kocagöz 1951b), "Teneke" (Kocagöz 1954), "Balık Kavağa Çıkınca" (Kocagöz 1985), Kavak Yelleri" (Kocagöz 1964), "Hamdiye" (Kocagöz 1978a), "Kentin Kıyısı" (Kocagöz 1978b) ve "Tarladaki Delikanlı" (Kocagöz 1978c)* başlıklı hikâyelerinde olduğu gibi "Islak Ekmek" oyununda da konu olarak değer bulur.

İki bölüm hâlinde izleyicisi ile buluşan "Islak Ekmek"te, ortak kaderi paylaşan insanları buluşturan çöplük, zaaflarını sergilemekten çekinmeyen insanların bilinçaltı

gibidir. Trajik yönü ile öne çıkan oyunda, trajikomik sahneler de vardır. Toplumu ve insanı irdeleyen yazar, açlıkla sınanan insanların tükenen umutları ve son bir hamle ile hayata tutunmaya çalışmalarını, kişinin hem kendisiyle hem de çevresiyle çatışması şeklinde yorumlar.

Ali, Kadri, Mehmet ve Recep olmak üzere dört erkek ile Melek ve Mehmet'in Anası olmak üzere iki kadından oluşan oyun, kişilerin sahnede bulunuş düzeni esasına göre on bir sahneye ayrılabilir: İlk sahnede Ali ile Melek vardır. Onların konuşmalarından kendisine pehlivan denilmesinden hoşlanmayan Mehmet ile onu pehlivan diyerek kızdıran "bacaksız"dan söz edilir. İkinci sahnede Ali, "bacaksız" diye nitelenen Kadri, Melek; üçüncü sahnede Ali ile Kadri; dördüncü sahnede Ali, Kadri, Melek, Mehmet; beşinci sahnede Melek ile Mehmet; altıncı sahnede Melek, Mehmet, Ali; yedinci sahnede Ali ile Melek; sekizinci sahnede Ali, Melek, Mehmet; dokuzuncu sahnede Ali, Melek, Mehmet, Kadri; onuncu sahnede Melek, Kadri, Mehmet, Ali, Recep ve son olarak on birinci sahnede Ana, Mehmet, Melek, Ali ve Kadri yer alır.

Eserin mahalli teması İzmir'de bir çöplükte yaşamaya çalışan insanların sefaleti, çocuksuzluğun kadın için yarattığı yıkım, evrensel teması ise açlık, açlıktan kurtulmaya dair umut ve insanın kendine dürüst olmasıdır. Aç insanı bekleyen hayat şartları birbirine benzer, ya sefalet içinde perişan bir hâlde açlığın üstesinden gelinmeye çalışılması ya da çaresizliğin, umutsuzluğun sonunda kanunsuz kirli işlere bulaşılmasıdır.

Çöplükte yaşamaya çalışan insanların içinde bulunduğu şartlar ile özledikleri hayat arasında sıkışıp kalması eseri trajik kılar. Yazarın yıllar önce dikkat çektiği ancak bir türlü sahneleme imkânı bulamadığı sonradan "Islak Ekmek" adını alan "Çöplük" oyunu, yıllar sonra yaşanılacak olan facia için bir uyarıdır da aslında. Nitekim gerçek hayatta da benzeri olan çöplükte yaşam, yirmi yedi insanın hayatını kaybettiği 28 Nisan 1993 Ümraniye çöplüğü faciası ile gündeme gelecektir. (İlknur 1994).

Yer yer traji-komik sahnelerle ilerleyen oyun, klasik tarzda oluşturulmuş ve "sahnede oynanmak üzere, konuşmalar ve hareketlerle gelişen, karşıt oluşların çatışmasıyla sonuçlanan" (Nutku 1983: 89) bir dram biçiminde kaleme alınmıştır.

**Yer/ Dekor ve Zaman**

Oyunun serimi açısından önemli açıklayıcı ve sezdirici unsurlarıyla dekor, kişiler ve yaşanılacaklarla ilgili önemli ipuçları taşır. Yazar, büyük şehirlerin görmezden gelinen ve çöp yığını arasında kaybolan insanlarının dramını dekor yoluyla da sergiler: "Ön planda solda, eski teneke ve tahtalardan yapılmış, kümese benzer üç gecekondu- kulübe. Kulübeler solda, kulise doğru sıralanır. Sağa uzanan, baştaki kulübenin köşesinden gerideki çöplüğü ayıran bir tahta perde vardır. Tahta perdenin bitimi ile yine sağdaki kulisin arasındaki boşluktan, büyük bir şehrin uçsuz bucaksız çöplüğü görünür."*(2).

Ali bu tahta perdeyi siper ederek çöplüğü kontrol eder. Çöpçülerin işe yarar şeyleri topladıktan sonra çöplüğü ateşe vermeleri buradan izlenir. Uçsuz bucaksız olarak nitelenen çöplükte yaşayan kişilerin giysilerine ait ayrıntılar da dekor unsuru olarak değer kazanır. Ali, "Yalınayaktır. Ayağında pis, yamalı bir pantolon vardır. Sırtındaki gömleğin yırtık yerlerinden bedeni görünür. Başındaki kasketin önünü arkaya çevirmiş"

* Sayfa numaraları İzmir Devlet Tiyatrosu Müdürlüğü tarafından hazırlanan metin esas alınarak düzenlenmiştir.

olarak tanıtılır. Melek'in "Üstünde siyahlaşmış bir entari vardır. Entarinin yırtık yerlerinden bedeni görünür. Yalınayaktır. Başında çenesinin altından düğümlediği eski bir bez parçası vardır." (2).

Kişilerin konuşmaları yoluyla dekorun temsil ettiği yerin İzmir'de bir çöplük olduğu sezdirilir. Oyun kişilerinden Mehmet, topraksızlık yüzünden şehri umut kapısı olarak gördüğünü belirtirken "Bir sabah köyden çıktım. Anama haber saldım beni merak etmesin diye. İzmir'e geldim." der (13). Ali de hayal kurarken eline geçen para ile Melek'i "İzmir'in karıları[nı] kıskançlıktan çatla[tacak]" şekilde donatacağını belirtir (20).

Eserdeki en önemli dekor unsuru çöplük sakinlerinden Kadri'nin kolunun altında getirdiği "somun ekmek"tir (6). Melek ve Ali sırayla bu kupkuru ekmeği ıslatarak yiyecektir. Kırık testi, maşrapa ile su da açlığın boyutlarını sergilemede önemlidir. Açlığın giderilmesi için sık sık su içilir. Daha sonra yine Kadri tarafından getirilen sıcak ekmek ile helva, peynir, çemen ve bir şişe rakı da önemli dekor unsurudur (18). Bu ikram bir kutlamanın hazırlığıdır. Kadri, çöpten topladığı şişeleri satmaya giderken karakolun önünden geçer. Bu sırada komiser kendisiyle görüşmek ister ve Ali'ye haber gönderir. Bir türlü açılamayan bir kasayı açması için Ali'nin ertesi gün saat sekizde karakolda olması istenmiştir. Kasayı açabilirse komiser kendisine temiz bir pantolon ile bir gömlek, kasanın sahibi de bin lira verecektir.

Yakılan çöplük dekoru ile başlayıp yine aynı dekorda son bulan oyunda konuşmalar yoluyla bir parktan da söz edilir. Kadri, Mehmet'in anasını ararken onu "…istasyonun karşısındaki küçük parkın içinde, bir ağacın altına çökmüş, ağlar" şekilde bulduğunu belirtir (22).

Oyun, birkaç saat içinde yaşanılanlar ile şekillenir. Oyunda, konuşma yoluyla zamanda atlama ve geçen süre ile ilgili özet niteliğinde sezdirici bilgiler verme de söz konusudur. Kişilerin içinde bulunduğu durumun daha inandırıcı bir zemine oturtulmasında zamanda geriye bakış tekniği kullanılır. Kişiler yaşadıklarıyla ilgili olarak geçmişi hatırlarken ve ifade ederken bu tekniği kullanırlar.

Melek, daha yirmili yaşlarında bile değilken evlendiği Ali'yle mutlu aile düzenlerini özlemle anar. Ali, fabrikada çalışırken o da eve katkı sunmak için temizliğe gitmiştir. Ancak yaşanılanlar bu düzeni alt üst etmiştir.

Konuşmalar yoluyla Melek'in daha önce çöpçülerden dayak yediği, bir kavga esnasında sol gözünden yara aldığı, Ali'nin hısızlık yüzünden tutuklanıp on yıl hapis yattıktan sonra serbest bırakıldığı, topal kaldığı, Mehmet'in dört beş yıl önce köyden şehre geldiği, pavyon kapısında iş tuttuğu, uyuşturucu batağına bulaştığı, … gibi geçmişte yaşanılanlarla ilgili açıklamalar yapılır.

Ayrıca Melek'in özellikle Mehmet'le kaçma konusunda düşüncelerini ifade eden sözleri de geleceğe dair ifadeler olarak değer kazanır. Melek, Mehmet'e birlikte kaçma fikrini açar ve ondan yardım ister.

Kadri'nin getirdiği haberle umutsuzluklar aniden -geçici bir süre de olsa- umuda dönüşür. Ali, kasa açmada hünerli olmasının ödülünü alacağını düşünür, ancak bir süre sonra bocalama yaşar. Bir daha kasa açmama konusunda yeminlidir, yeminini bozunca hastalık diye değerlendirdiği çalma isteğinin depreşmesinden korkar. Açlık ve sefalet yüzünden kasa açma konusundaki bocalaması uzun sürmez.

Eser Aristotelesçi (kapalı, dramatik, benzetmeci) tiyatro tekniğinin üç birlik (olay, yer ve zaman birliği) kuralına uygun olarak düzenlenmiştir.

**Kişiler**

Yazar, gerçek hayattaki benzerleri kadar inandırıcı kişiler oluşturmuştur. Her duruma karşı, kişiliklerine uygun davranışlar sergileyen, iç dünyaları ile toplumsal şartların arasında ezilmiş oyun kişileri, arka mahallelerde, çöplüklerde yaşama tutunmaya çalışmanın zorluğunu somutlaştırır. Oyun, dramatik kesitler hâlindedir. Sahneler hem birbiri ile bağlantılı hem birbirinden bağımsız gibidir.

Çalıştığı fabrikada işçilerin parasını ödemediği için fabrika sahibinin paralarını çalan Ali, usta bir kasa açıcısı olduğunu belirterek bununla övünür. Ali büyük hırsızlıklar yapmış on yıl cezaevinde kalmış, bir ayağı topal, zaman zaman umutlansa da çoğunlukla umutsuz, kendi kendisini hiçbir zaman aldatmadığını, hep dürüst yaşadığını belirten biridir. Melek ile konuşmaları esnasında bunu özellikle belirtir: "…*Bana bak! Benim her türlü itliğimi, uğursuzluğumu, namussuzluğumu gördün değil mi? (Melek korkarak başıyla onaylar.) Herkesi soydum, herkesi dolandırdım ama hiçbir zaman kendimi aldatmadım. Neysem kendimi olduğum gibi kabul ettim. Zehir koklayıp, duman çekip dünyayı tozpembe görmeye çalışmadım. Kendimden kaçmadım. Son mahpusa girdiğimde söz verdim kendime. Ali dedim, hırsızlıktan, hayvanlıktan vazgeçeceksin. Geçtim mi? Melek: Geçtin Ali*." (17).

Ali, bıraktığı kasa açma işini, emniyettekilerin bu konudaki yardım isteği ile hatırlamaktan, kasa açma alışkanlığının, hastalığının depreşmesinden korkar. Ayağının topal kalmasıyla ilgili olarak yıllar öncesine ait hatırlamalarla "Komiser Salim abi"yi sorumlu tutsa da Kadri, asıl hatalı olanın Ali olduğunu ima eder: "Kadri: Ya adamın ne vicdanı sızlasın ki? Et, yap, soy, kır sonra da…" (21).

Vaktiyle çok güzel bir kadın olduğunun yüz ve vücut hatlarından anlaşıldığı belirtilen Melek, hayata tutunmanın yollarını aramaktan usanmayan ve umudunu yitirmek istemeyen bir kadındır. Önceleri kocası Ali ile "kendi yağında kavrulan" bir aile düzenlerinin olduğunu özlemle belirten Melek, kocasının kendisine veremediğini zannettiği çocuk arayışı ile başka erkeklerden medet ummuş, hüsrana uğramıştır. Bir başkasıyla birlikte iken kocası Ali tarafından yakalansa da affedilmiş, ancak arayışlarından vazgeçmemiştir. Mehmet ile birlikte kaçmak istese de Mehmet, Ali'den utandığı için onun bu tavırlarını ciddiye almamıştır.

Bacaksız Kadri ise para biriktirerek hayatını değiştirmeye, çöplükten çıkmaya çalışan, çöplükten bir şeyler almayı savaş meydanları ile karşılaştıran, askerliğini yapmış olmakla övünen biridir, gecekondu sakinleri ile aynı kaderi paylaşır. Çöplükten kurtulabilmek, bir pantolon bir gömlek alıp iş bulabilmek için çabalar.

Mehmet, pehlivan gibidir. Ancak hayat şartları onu da bir umut arayışı ile bağlarından koparıp kalabalık şehrin çöplüklerine sürüklemiştir. Mehmet, iri yarı bir gençtir. Dört erkek kardeşin en küçüğüdür. Ortaokulu bitirmiş, babası onu evde kardeşleriyle güreştirmiş, kimse sırtını yere getirememiş, bu yüzden kardeşlerinden sevgi görmemiş, babasının ölümünden sonra önce büyük ağabeyi sonra onun küçüğü evlenmiş, düğünler için tarlalar satılmış, askerlik vakti gelince askere gitmiş, gitmeden önce ilgi duyduğu

Zeynep adlı kız kendisine bir mendil vermiş, askerlik dönüşü sadece anası sevinmiş, kardeşler babadan kalan toprağın artık kendilerini geçindiremeyeceğini söyleyince şehre inmiş, günlerce aç susuz yaşamış, bir süre pavyon kapısında çalışmış, sonra uyuşturucu batağına düşmüştür. Torbacı Recep'i bu vesileyle tanır.

Torbacı Recep: Uyuşturucu satıcılığı ile oyunda yer alır. Mehmet'in uyuşturucu temin etmesinde etkilidir. Kendi ifadesiyle "aynasızlar" kuşkulandığı için "yolsuz" kalmıştır. Polis takibinden kurtulmak için uzunca bir süre uyuşturucu satamayacağını ve hatta artık çöpten şişe toplama işini de yapmayacağını söyler.

Ana, köyden oğlu Mehmet'i bulmak için muhtardan aldığı borç parayla şehre gelmiş ve istasyonda hamallık yapmak üzere orada bulunan oğlu ile karşılaşmış, ancak oğlu ondan kaçmıştır. Ana, çaresizlik ve kimsesizlik yüzünden oğlunu aramaya çıkmıştır. Bu durum, Kadri vasıtasıyla sahneye taşınır. Kadri, parkta ağlayarak derdini anlatan kadından yaşadığı sıkıntılara dair bilgi edinmiştir: "*Anladığıma göre Mehmet'in ağabeylerinin işi bozulmuş. Tarlalarını faizciye kaptırmışlar. Faizci ocaklarına incir dikmiş. Karılarını, çocuklarını bırakıp gurbetçi olmuşlar. Anası Mehmet'in buralarda olduğunu duymuş bir zamanlar… Muhtar, anaya yol parası vermiş. Git arkadaşımızı bul getir ana demişler, biz ona köyde yapılacak bir iş buluruz demişler.*" (22).

Oyunda esas kişi Ali'dir. Olayın aksiyonunu yürüten davranış ve konuşmalar, ona aittir. Ali'ye önem sırasına göre Melek, Mehmet ve Kadri eşlik eder. Mehmet'in Anası ile Torbacı Recep ise dekoratif kişilerdir. Bir de konuşma esnasında sadece adı geçen bir çocuk, genç bir çöpçü ve bir polis ile bir komiser vardır. Melek, para kazandıkları vakit yardımcı olmayı düşündüğü "Ayşe'nin oğlu sıska köpek yavrusu gibi eşinip yiyecek arayan Özer"den söz eder (20). Paraları olunca Özer'e top alacak, onu okula gönderecektir. Çöpçülerden genç ve aptal çocuk diye sözü edilen kişi de Melek'in çöplükte rahat dolaşmayı sağlamak için kendisine yardımcı olsun diye münasebet kurduğunu belirttiği kişidir. Polis ve komiser de açılmayan bir kasayı açması için Ali'den bin lira karşılığında yardım istemeleri ile konuşmaların konusu olur.

**Olay Dizisi**

Oyunda serim, çatışma, düğüm, doruk nokta ve çözümden oluşan bir yapılaştırma esastır. Serimde hem dekor hem de Ali ve Melek'in konuşmaları yoluyla yaşanılanlarla ilgili açıklayıcı ve tanıtıcı bilgiler verilir. Oyuna dâhil olunan kişilerin her biri kendilerine ait açıklayıcı ve tanıtıcı bilgiler verdikleri için serim son sahneye kadar varlığını sürdürür.

Serim unsuru içinde çatışma da sezdirilir. Çöplüğü yakanları tahta perdeden gözetleyen Ali çatışmayı dile getirir: Çöplüğü yakanlar ile çöplükten medet umanların, otorite ile görmezden gelinen kişilerin çatışması. Eserde umut ve umutsuzluk çatışması da dikkati çeker. Ali umutsuz iken Melek umudu yeşertmeye çalışır. Ali ve Mehmet umutsuzluğu; Melek ile Kadri umudu temsil eder.

Hayata dair bütün değerlere karşı inançlarını yitiren insanların yeniden can bulma çabasına girip giremeyecekleri düğümü oluşturur. Mehmet'in anasının köyden oğlunu bulmak için gelmiş olması ve kendisinden kaçan oğlu ile karşılaşma anı doruk noktası olarak belirir. Anasının umutsuzluktan çekip çıkarmak istediği Mehmet, oyunun olumsuz kişisi Torbacı Recep'e bel bağlamıştır.

Çöplükten medet uman iki kesim çatışır. Biri belediye görevlileri ki onlar resmiyet ve otorite olarak sezdirilir, diğeri de oyunun merkezinde yer alan yaşamlarını çöplükten bulabildiklerine borçlu olan, açlıkla boğuşan en alttaki kesimden insanlardır. Belediye görevlileri çöplükten işe yarar gördükleri her şeyi topladıktan sonra çöplüğü ateşe verirler. Çöplükten medet uman çöplük kenarındaki kulübe ve derme çatma gecekondularda oturanlar da görevlilere görünmeden yangından bir şeyler aşırmaya çalışırlar.

Gerçeğe bağlı, yani mimesise dayalı bir yansılamanın esas alındığı oyunda, Mehmet'in sahneye girişi merak unsurunu hareketlendirir. Saklanmak isteyen Mehmet, saklanma isteğine ilişkin düğümü anasından kaçtığını söyleyerek çözüme ulaştırır. Dört beş yıl önce topraksızlık yüzünden köyden ayrılmış olan Mehmet, umut kapısı olarak gördüğü şehirde başına gelenleri anasının görmesini istemediği için yıllar sonra izini bulan anasından kaçar.

Dekor unsurları da serimin açıklayıcı, tanıtıcı, sezdirici yönüne hizmet eder. İlk bölüm bu bakımdan serimin yoğunluk kazandığı sahneler olarak değer kazanır.

Eserde geri planda kadının önemli sorunlarından "kısır" olma hâli, "çocuksuzluk" temi de dikkati çeker. Melek, çocuk sahibi olamadığı için büyük ıstırap içindedir.

**Konuşma Örgüsü**

Toplum dışına itilmiş aç insanların var olma, acımasız hayat şartları karşısında tutunma çabasını sergileyen "Islak Ekmek"te aksiyonu sağlayan unsurlar, bir alt kültür dilini sezdirici biçimde argo ve küfürle iç içe verilir.

Kişilerin kendilerini tanıtmalarına zemin hazırlayan kısa soru cümlelerinin yer aldığı oyunda hatırlamalar yoluyla konuşmalarda uzama olur. Sahne üzerindeki aksiyonu sağlayan konuşma örgüsü, sahne gerisinde gelişen aksiyonu da sahneye taşır. Yıllar öncesine ait olaylar, Ali'nin topal kalması ile ilgili olarak başına gelenler, Melek'in çocuk sahibi olabilmek için yaşadıkları, sol gözünün yaralanması, Mehmet'in annesini istasyonda görmüş olması… bu yolla sahneye ulaştırılır.

Eserde anlamı derinleştiren söz varlıklarından da sıkça yararlanılır. Birbiri ardına sıralanan deyimler, eserde yer alış sırası ile okunduğunda oyunun seyri hakkında önemli ipuçları da verirler. Deyimlerden bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür: "kendine gelmek, kendini toparlamak, aklını başına almak, defterinden silmek, ağzından çıkanı kulağı duymamak, üstüne varmamak, kara kaşı kara gözü için olmamak, aklına gelmek, kavga gürültü çıkarmak, dişini sıkmak, adamdan saymamak, birbirine tutunmak, çıkmadık canda umut olması, yükünü tutmak, göz gözü görmemek, dalgaya düşmek, göz önünde tutmak, gözleri parlamak, akla gelmek, kafası işlemek, gözü gibi saklamak, canına tak demek, iyi iş çıkarmak, günaha sokmak, aklı almamak, yüzü olmamak, zoruna gitmek, boynu bükük olmak, sesi kısık olmak, büyüyüp serpilmek, adam yerine konmamak, yaralara merhem olmak, eli ayağına dolanmak, yem etmemek, iş tutmak, gözünün önünden ayırmamak, dişini sıkmak, birine hayrı olmamak, kanına ekmek doğramak, yitip gitmek, üstüne yürümek, yüreğine çekmek, dolanıp durmak, işe çıkmak, aklına gelmek, gözünü gözüne dikmek, toz pembe görmek, kendinden kaçmak, lafını kesmek, aklı fikri karışmak, eli ayağı zangır zangır titremek, içine kurt düşmek, deftere yazılmak, büyük adam olmak, vicdanı sızlamak, göz kırpmak, hastalığı (kasa açma) depreşmek, işleri bozulmak, canına okumak, kılını kıpırdatmamak, elini ayağını öpmek,

aklı başına gelmek, kırmızı mühürlü mektupla davet etmek, işe burnunu sokmak, kulu kölesi olmak, dişleri ile parçalamak"

Kişilerin kültür seviyelerini gösterici tarzda argo (yürütmek, gebermek, iplemek, takışmak, okutmak; mal, aynasız, ıslatmak, faça, piyastos olmak, yamuk olmak, hergele, kaptırmak, zıkkım, halt etmek) ve çok sayıda küfür de yer alır.

Zaman zaman benzetme yüklü konuşmalar da dikkati çeker: Çöplüğün uçsuz bucaksız oluşu Konya ovasına benzetilir. Ali, karısı Melek'in umut arayışını, erkeklerle ve özellikle de Mehmet ile ilgilenmesini kendisi için başı, ortası ve sonu olmayan bir yanış, cehennem azabı olarak görür. Parayı kadına benzetir: "Para karı gibidir, adamı rezil de eder vezir de." Ali, aç insanları da birbirinin elindekini almaya çalışan saldırgan hayvanlara benzetir. Ali "çöplükte hırlaşan uyuz köpekler gibiyiz" der. Kişiler bulundukları çevrenin küçük birer aynası olarak doğal bir özellikte konuşturulur.

Kadri de pehlivan dediği bir zamanlar güreşmiş olan Mehmet'in uyuşturucu batağından kurtulmasının yolunu, hayat karşında sırtını yere getirmeme üzerinden güreş benzetmesiyle açıklar.

Çöplük başlı başına bir mücadele alanıdır. Oyundaki kişiler, belediye görevlilerine yakalanmadan ve çöpler yakılmadan bir şeyler toplamayı savaşmakla eş tutarlar. Bu konuda Kadri düşüncelerini şöyle ifade eder: "*Tozdan dumandan göz gözü görmüyordu. Herifler çöpleri ateşlemek, yakmak dalgasına düşmüşlerdi. Önce kahramanca dumana karşı yürüdüm. Kerizler beni görmediler. Bir çukura tam siper yattım. Ne derdi askerlikte komutanımız? Savaşta düşmanına görünmeden yaklaşacaksın. Ben de bütün savaş koşullarını göz önünde tutaraktan…*" (6- 7).

Oyundaki trajikomik durum, hem küfür ve argo ile ilerleyen konuşma örgüsünde ani çıkışlarla ciddi, felsefi gibi duran sözlerden hem de perişanlık içinde yaşama tutunmaya, hayatı hafife almaya yönelik çalıp oynama hâllerinden kaynaklanır. Konuşmalara yansıyan Tanrı'nın defterinden silinmek ya da Tanrı'yı defterinden silmek konusundaki trajikomik tartışmalar esere daha başlangıçta bir yön belirler. Asi olan Melek ile her şeyden el etek çekmiş, umudunu yitirmekte olan Ali'nin hayata karşı duruşları birbirinden farklıdır.

Eserde dramatik olarak geliştirilen ironiden de yararlanılır. Oyunda ironi, görünen ile gerçek arasındaki uyumsuzluktan doğar. Oyuncuların önemli bir kısmı ile okuyucu/izleyicinin bilgi sahibi olduğu Mehmet'in anasının Kadri tarafından çöplüğe getirilmiş olduğu gerçeği Mehmet'ten gizlenmiştir. Mehmet, kaçıp izini kaybettirdiğini düşünse de Melek, Mehmet'in anası ile köye dönebilmesi için Kadri'den yardım isteyerek kadını bulup getirmesini sağlamıştır. Torbacı Recep ağaç altındaki kadından söz edince Mehmet anasının kendisini bulduğunu anlamış, onun kendisini düştüğü perişan hâlde görmemesi için yakılmış olan çöplüğe doğru kaçmıştır.

Oyunda, insanların açlıkla, imkânsızlıkla mücadelesi, toplumsal ahlak ile bireysel ahlak anlayışını karşı karşıya getirir. Toplumun kadına dayattığı ahlak ile kadının çocuk sahibi olmak için benimsediği ahlak birbiri ile çelişir. Bu çelişmeyi farklı bir boyuta taşıyan ve hatta uzlaştıran Ali, ihanetleriyle kendisini başı, ortası ve sonu olmayan bir yanışa sürüklese de Melek'ten vazgeçmez. Onu çöplükte, kuru bir ekmeğe muhtaç bir hâlde bir başına bırakamaz. Ali, yaşanılan ortamın ahlak anlayışını da bir bakıma somutlaştırır. Asıl ahlak Ali için insanın kendi kendisine dürüst olmasıdır. Göz boyamak

ya da kendinden kaçmak değildir. Melek'in dramını, çocuksuzluk ıstırabı ile çaresiz arayışlarını sineye çekmekten başka yol bulamaz. Onun çöplükten kaçıp kurtulma umudunu ve bu yolda arayışlarını bilir, hatta buna göz yumar.

**KAYNAKÇA**


*Akis* (1956). "Gençlik Tiyatrosu'nun 'Sayılı Günler'i", 14 Temmuz.

Aksal, S. K. (1956). "Tiyatromuzun Geleceği Adına", *Varlık*, 15 Haziran 1956.

Alangu, T. (1965). *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman*, C 2, İstanbul.

Boduroğlu, Ü. (1956). "Sayılı Günler", *Talebe Dünyası*, 1 Haziran 1956.

Ediz, H. A. (1956). "Gençlik Tiyatrosunda 'Sayılı Günler' ", *Son Posta*, 7 Mayıs 1956.

Güvemli, Z. (1956). "Sayılı Günler", Hafta, 18 Mayıs 1956.

İlknur, M. (1994). "Hâlâ Çöplükte Yaşıyorlar", *Cumhuriyet,* 29 Nisan.

Kocagöz, S. (1989). *Bu da Geçti Yahu*, İstanbul: Düşün Yayınevi.

Kocagöz, S. (1985). "Balık Kavağa Çıkınca", *Gecenin Soluğu*, I. Baskı, İzlem Yayınevi, İstanbul.

Kocagöz, S. (1978a). "Hamdiye", *Alandaki Delikanlı,* I. Baskı, Okar Yayınları, İstanbul.

Kocagöz, S. (1978b). "Kentin Kıyısı", *Alandaki Delikanlı*, I. Baskı, Okar Yayınları, İstanbul.

Kocagöz, S. (1978c). "Tarladaki Delikanlı: 1. Tören - 2. Seçim - 3. Dananın Kuyruğu", *Alandaki, Delikanlı*, I. Baskı, Okar Yayınları, İstanbul.

Kocagöz, S. (1969). "Yaşlı Kız", *Türk Dili*, XX/ 214: 488– 497.

Kocagöz, S. (1964). "Kavak Yelleri I- II – III", *Yolun Üstündeki Kaya*, I. Baskı, İmece Yayınları.

Kocagöz, S. (1954). "Teneke", *Cihan Şoförü*, I. Baskı, Yeditepe Yayınları, İstanbul.

Kocagöz, S. (1951a). "Gecekondu", *Sam Amca*. I. Baskı, Resimleyen: Orhan Peker, Yeditepe Yayınları, İstanbul.

Kocagöz, S. (1951b). "Kuru Fasulye", *Sam Amca*. I. Baskı, Resimleyen: Orhan Peker, Yeditepe Yayınları, İstanbul.

Kocagöz, S. (1941). "Sırmalı Çıkmazı: I. Samatya - II. Yenikapı- III. Beyoğlu - IV. Nazmiyeye Dair", *Tellikavak*, I. Baskı, Ahmet Halit Kitabevi Yayınları, Güven Basımevi, İstanbul.

Nutku, Ö. (1993). *Dram Sanatı*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.

*Ses* .(1962). "Sinemanın Üçüncü Kötü Adamı Senih Orkan", 30 Haziran.

Taş, S. (2013). *Samim Kocagöz. Yazar- Eser- Üslûp*, Ankara 2013: Gazi Kitabevi.

Taş, S. (1996). "Samim Kocagöz'ün Bilinmeyen Yönü: Oyun Yazarlığı", *Tarla*, 96/ 1: 23- 24.

Taş, S. (1995a). Samim Kocagöz'le Yaptığım İlk Görüşme, *Eşik*, 3/21- 22: 43- 47.

Taş, S. (1995b). Samim Kocagöz'le Son Görüşme, *Damar*, 5/ 57: 16- 17.

*Yeditepe.* (1956) "Son Günlerin Sahne Hareketleri Sayılı Günler", 15 Mayıs.

İnternet Kaynakları

http://kentyasam.com/islak-ekmekin-galasi-yapildi-hbrdty-9749.html. [Erişim: 03.02.2016].

http://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/4131/sayfa/2011/3/11/2.xhtml [Erişim: 18.03.2016].

http://www.devtiyatro.gov.tr (http://95.0.22.114:8088/userPandtgm/user_home_dtgm.php Devlet Tiyatroları Refik Ahmet Sevengil Tiyatro Kütüphanesi Dijital Oyun Bilgi Sistemi) [Erişim: 18.03.2016].

http://www.haberler.com/islak-ekmek-duygulandirdi-2579194-haberi. [Erişim: 03.02.2016].

http://www.haberler.com/islak-ekmek-ikinci-kez-perde-dedi-2634905-haberi. [Erişim: 03.02.2016].

http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=215313&tarih=11/03/2007 [Erişim: 18.03.2016].

http://www.zaman.com.tr/pazar_bursa-da-kitapli-gunler_778626.html. [Erişim: 03.02.2016].